

Johann Affelmann   Johann Tarnow

Disputatio Theologica De Perseverantia Sanctorum

Rostochii: Pedanus, 1619

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn73757531X>

Druck   Freier Zugang

Verk.: F. Tarnowski
F. Affelmann / 8
R. U. theol. 1619.

DISPUTATIO THEOLOGICA

DE

PER SEVE-
RANTIA SAN-
CTORUM:

Quam

AUXILIANTE DEO TRINUNO

Reverendo & Amplissimo Collegio
Theologico decernente,

P R E S I D E

REVERENDO ET CLARISSIMO VIRO
DN. JOHANNE AFFEL-
MANNO, S S. Th. Doctore, Pro-
fessore, DECANO & collega suo re-
verenter colendo,

*Pro consequendo summo in Theologia GRADU, a.d. VIII.
Aprilis, horis ante & postmeridianis*
IN AUDITORIO MAJORI

Publicè examinandam proponit

JOHANNES TARNOVIUS S S. Th. Professor.

ROSTOCHII,

Typis Joachimi Pedani, ANNO M. DC. XIX.

Reverendo, Excellentissimo, Clarissimoq; Viro,
DN. PAVLO TARNOVIO,
SS. Theologiæ D. & in Academia Rostochienfi
Professori primario, Domino Patruo, Patris loco vene-
rando, Domino Præceptori, promotori, ac hospiti æter-
nūm honorando.

3.

ALia, Dn. patruus, alij, multis multa, singulis tamen ferè singula debere me bene-
ficia, quibus me cum alibi viri boni, tum in hac Academia dum viyo jam annos
propè quindecim, discntem ac docentem affecerunt præcipua ejus ornamenta, nun-
quam ivero inficias, ac si quid pietas meâ in hac tenuitate potest, in omnes ac singu-
los & hætenus volui, & deinceps, juvante Deo, paratus sum gratæ mentis observan-
tiq; meæ non dubia extare indicia: tibi verò secundum Deum, si non in solidum,
certè maximam in partem ut accepta referam pleraq; omnia, mea me admonet con-
scientia. Omnia quia referre nunc non licet, unum dicam, & verè: aliorum omni-
um parū salubriter mihi adspirasset benevolentia, absq; tua solius fuisset favoris
aura. Tu enim mihi huc appellenti in domesticam consuetudinem recepto, in stu-
diorum cursu, plerorumq; more ac modo, miserè vaganti dux esse dignatus es: &, si
quid in his, quod exiguum esse non diffiteor, divina benedicente gratia profeci, tuis id
factum agnosco auspicijs: tu amicos & fautores mihi invenisti, tu pro virili ut sum-
ptus ad studia & iter necessarij suppeditarent, cum abs te, tum ab alijs curasti: tuâ in-
primis ad Duos Collegas factâ commendatione ad hoc officium perveni, tuâ inter-
cessionem stipendij augmentum apud Illustrissimos Principes ac Dominos meos cle-
mentissimos impetravi. Quæ ego beneficia omnia licet eâ, qua decet, memoriâ sem-
per recolam, eâ, qua fas est, mente agnoscam, & pro re nata prædicem: quia tamen
illum meum animum acceptorum memorem inspicere alijs non licet, ne qua tanto-
rum beneficiorum immemorum jure merito oriatur exprobratio, hanc disputationis
inauguralis inscriptionem gratæ mentis ad seros usq; posteros, si qua fata sinunt, æ-
ternum monumentum & ære perennius erigere volui, teq; rogo, patiaris, quæ tua
est insignis humanitas, tibi dum quod præter gratiarum actionem reponam, nihil est,
hunc filialis meæ reverentiæ oblidem satisfacere. Sic te divina clementia cum tuis
beet, teq; in multos annos suæ Ecclesiæ, huic Academiæ, tuisq; & mihi velit esse su-
perstitum. Ex meo Museo ad 10. Cal. Apr. Anno 1619.

R. T. D.

filiali amore & honore prosequens

Johannes Tarnovius.

ΣΥΝΘΕΣΙΣ.

Quum pro more consueto habenda esset disputatio, visum est venerandæ facultati Theologicæ, ut illa hoc tempore de *sanctorum perseverantia*, quænam & qualis illa sit, deq; eorundem *ἀποστολῶν*, quod sit, institueretur. Causæ inter alias non postremæ sunt hæ quatuor I. *Temporis præsentis ratio*, quippe quo in passionis, resurrectionis, ascensionisq; Dominicæ recolenda memoria piorum aures personant Petri abnegatione, judæ proditione, Thomæ infidelitate, omniumq; reliquorum discipulorum fuga ac incredulitate, in quibus, quid renatis pariter & electis in hac vita contingere possit, animadvertimus. II. *Seculi præterlapse disputatio*, de qua in articulo 12. Augustanæ Confessionis: in tertia parte Articuli Smalcald. art. 3. circa finem: & in Formul. Concord. art. 4. antith. memb. 4. quibus nostrarum Ecclesiarum libris symbolicis subscribere nos testamur. Adde Colloq. Mompelg. à p. 46. 3. edit. Tub. 1587. III. *Futuri status consideratio*. Cum enim in Belgio jam aliquot annos inter Remonstrantes ac Contraremonstrantes de hac questione quædam agitetur Controversia, & multi ex suo ingenio & candore dum illos spectant, dicant & scribant, quod nobiscum sentiant, & præcipuè P. Bertius in *Hymenæo*, significantum duximus, nobis cum illorum sententia nil esse commune, ut & hic ad nostras provocare Ecclesias, & Calviniani, inprimis Ludovicus Crocius, eas illis accensere desinant. Illi enim licet idem nobiscum oppugnent, tamen non idem propugnant, & ὁμοία λαλῶντες ἀνέμοισι φρονέουσι, ut infra cum Deo videbimus; ideoq; admodum circumspectè hîc incedendum per ignes suppositos cineri doloso, & juventuti studiosæ sedulò inculcandum, Frigidus, o juvenes, fuge hinc, latet anguis in herba. IV. *Necessaria cujusq; Christiani probatio*. Multi enim hodiè, proh dolor, dum sunt illi ipsi, de quibus Petrus 2. epist. 2. v. 14. &c. ore Lutheranos, opere se Calvinianos esse frositentur, dum peccatis contra conscientiam, in quæ securè se præcipitant, gratiam Dei non amitti sibi persuadent temerè, quibus cum apostolo 2. Cor. 13. 5. acclamandū assiduò: Vos ipsos tentate an sitis in fide, vos ipsos explorete, annon agnoscitis vosmetipsos, videlicet Jesum Christum in vobis esse? nisi (vel ut di-

Lucidius id exprimit Syra paraphrasis, alioqui, puta, si illud non ita se habuerit, nec Christus in vobis vixerit Gal. 2, 20.) reprobi estis. Adde Jacob. 2, 14, Matt. 7, 21. 22. 23. 2. Pet. 1, 5. &c. Quod igitur summus ille noster *ἀγωνοθέτης* 2. Tim. 4. 7. 8. *βραβεύτης* 1. Cor. 9, 24. Phil. 3, 14. *πίστεως δεχηγός* & *παρακλήτης* Heb. 12, 2. felix esse jubeat, quaestioni huic necessariae pariter & utili tractandae nos accingimus, idq; ut fiat ordine, primò instituetur quaedam *παρακλήσις*, in qua erit terminorum explicatio: secundò in *ἐκδοχὴ* θεσις nostra confirmabitur: tertio *ἀναθεσις* subjicietur: ejus vero *ἀναστροφὴ* brevitate ergò in aliud tempus differemus.

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΤΗ,

Et terminorum simplicium, quorum ambiguitate quandòq; luditur, explicatio.

THESES I.

Ratia Dei hoc loco significat favorem & amorem Dei, quo fideles & actu jam credentes in Christum, propter eum, prosequitur quomodo ab hebreo *יָרַח* i. e. gratiam fecit, nostrum Germanicum *gönnen* rectè deduci, ejusq; primariam significationem optimè exprimere putamus. Estq; hæc gratia illius, quæ ab æterno Deus genus humanum, & peculiariter electos, est complexus, in tempore facta manifestatio, quamq; ex idiotismo linguæ sanctæ (in qua invenire significat consequi Prov. 1, 13. & 18, 22. & 31, 10. Matt. 11, 29. Rom. 4, 1. 2. Tim. 1, 19. Hebr. 9, 12.) pie viventes invenire dicuntur in oculis Dei Gen. 6, 8. & 18, 3. & 19, 19. Exod. 32, 12. Num. 11, 15, Prov. 28, 23. & in N.T. *ἀπολαύειν χάριν παρὰ τοῦ Θεοῦ* Luc. 1, 30. Et hanc gratiā sanctificationis renati & electi possunt amittere, hi vero gratiā electionis nequaquam.

2. Per fidem intelligimus fiduciam filialem, qua pī ad Deum non secus ac filij ad dilectum & diligentem patrem libere accedunt & clamant, Abba pater Rom. 8, 15. Gal. 4, 6. Matt. 6, 9. Hanc a. fiduciam & accessum liberam tantum habemus per Christum 2. Cor. 3, 4. Eph. 3, 12. & tum, quando cor nostrum nos non condemnat, sed mandata ejus servamus, & quæ in ipsius conspectu placeant, facimus 1. Ioh. 3, 21. 22. Contrà a. facile illi homini dicat sua conscientia, Deum non esse ipsius clementem patrem, sed severum Dominum ac judicem, quando ipse ex morigero filio fit rebellis servus. Ioh. 8, 34. 35. Non a. tantum significat hic fides notitiam, ut Bertrius quoq; perperam existimat in Hymen. edit. Lugd. 16. 15. p. 18. & 22, & 119. quod tamen ipse quodammodo revocat in præfat.

in præfat.*** 2. b. nec tantum notat assensum in rem etiã incognitam, ut Pontificij eam describunt, qui melius per ignorantiam, quam notitiam eam designari statuunt. vide Bellarm. lib. 1. de Iustif. c. 7. Illa enim duo etiam in diabolis & nefariè peccantibus reperiri ac remanere posse, non imus inficias. Marc. 1, 24. Iac. 2, 19. Actor 26, 27. Matth. 7, 21. Luc. 12, 47.

3. Spiritus Sanctus hic non notat generalem, aut specialem, sed peculiarem gratiosamq; ejusdem in credentibus præsentiam, quomodo *πνεῦμα υἱοθετικόν* Spiritus adoptionis est & dicitur Rom. 8, 15. Spiritus gratiæ Heb. 10, 29. gratiæ & precum Zach. 12, 10. sanctificationis Rom. 1, 4. promissionis Eph. 1, 13. veritatis, quem mundus (i. e. obstinatè improbi, quamdiu tales) non potest accipere Ioh. 14, 7. Licet igitur Spiritus S. adsit ubiq; essentia, providentia & operatione: tamen non adest omnibus hominibus sua gratia: & discrimen hujus multiplicis præsentia in effectuum diversitate consistit.

4. Renati h. l. nobis sunt verè credentes, ex verbo 1. Per. 1, 23. & sacramento initiationis Tim. 3, 5. regeneriti, sanguine Christi abluti, & Spiritu S. sanctificante verè præditi ac renovati: electorum vocabulum non aequè latè patet; cum omnes electi renascantur, non contrà omnes renati eligantur. Neq; semper hæc duo sunt in uno eodemq; subjecto, sed quandoq; siquidem nonnulli ex renatis ob prævisam finalem impœnitentiam sunt reprobat. & quidam electi quandoq; non sunt renati, siquidem fidem non habent in præsent. ex quâ ipsi æstimantur. Quidam etiam renati æternum pereunt: nullus a. electus damnatur.

5. Peccatum vulgò in mortale & veniale distinguitur, & ita iustitias magis quàm commodis vocibus appellatur: unde alij malunt dilucidius loqui, & tamen scripturæ sequentes ductum in regnans & non regnans, ex Rom. 6, 12. 14. Psal. 19, 13. 14. dividere Omne enim peccatum natura sua mortale est, & nullum natura suæ veniale. Deut. 27, 29. Ex accidente a. sive consequenti, quoddam peccatum mortem æternam hominem, cum quo Deus intrat in iudicium, quando Christo advocato destitutus est, subire facit, nisi agatur seria pœnitentia super eo Ezech. 18, 24. Rom. 8, 13. Eph. 5, 5. 6. quoddam, licet sit in homine, veniæ tamen promissionem habet propter Christum Ps. 32, 1. Rom. 8, 1. Ioh. 1, 7. 8. 9.

6. Sic cutem se res habet. Homo à pravâ sua concupiscencia tentatur ad malum, à verò bono seu Deo abstractus, & ab apparenter bono inescatus Iacob. 1, 14. Si in hac tentatione carni obedit, ejusq; desideria perficit Gal. 5, 26. & membra sua præbet arma peccato. Rom. 6, 13. peccatum ita consummatum ex iustitiâ Dei Rom. 1, 32. gignit mortem Iac. 1, 15. & autorem jure hereditariæ celestis

cælestis, Christi passione ac morte ipsi parte, quamdiu per penitentiam serians ad Deum non convertitur, excludit 1. Cor. 6. 9. 10. Gal. 5. 21. Et tale peccatum perperatur ex malitia, deliberato animo, conscientiamq; quæ, non esse tantum flagitium faciendum, reclamabat, velut canterio inurit, 1. Tim. 4. 1. 2. à quo non nisi Christi sanguine purgatur Heb. 9. 14. quomodo baptisimus est οὐνεὶ δὴ σὺ οὐκ ὄνεις ἐν τῷ ὕδατι εἰς θεόν 1. Pet. 3. 12. Deum autem Christi sanguis ab homine ita vulnerato fide non applicatur, graviter cruciatur Rom. 2. 15. & nisi ante vitæ finem Spiritum letitiæ receperit in seriâ penitentiâ, Psal. 51. 14. perit, ut nobile illud Francisci Spieræ, superiori seculo desperantis, exemplum probat. atq; utinam nostri seculi homines sæpius cogitent in inferno eum nunc cum vitæ epalone (quod de se dixit ipse) horrendum clamare, Discite iustitiam moniti, & non temnere lovam! Hinc in sacris literis bona conscientia ut servetur, graviter docetur Rom. 13. 5. 1. Tim. 1. 5. Actor. 24. 16. mala autem, quæ, velut chirographum, hominem obstringit, Col. 2. 14. ut aspersione sanguinis Christi mandetur, suaviter monetur Heb. 10. 22.

7. Contrâ autem si non obedit carni, sed Spiritum audit, concupiscentiæ titillanti ope Dei resistit, carnemq; suam velut crucifigit cum affectibus & cupiditatibus Gal. 5. 14. fide vivit Habac. 2. 4. Rom. 8. 13. Leve igitur & infirmitatis peccatum, quod est in homine ita se gerente, per accidens ex gratiosâ Dei æstimatione veniale habetur, quia cum illo suo servo Deus non intrat in iudicium Psal. 143. 2. hoc peccatum non videt Num. 23. 21. nec imputat Rom. 4. 8. 2. Cor. 5. 19. sed regit. Ps. 32. 1. Distinguitur igitur peccatum veniale à mortali juxta differentiam personarum peccantium, siquidem illud in solis renatis est, hoc vero omne peccatum in non renatis sit, siquidem hi sunt absq; fide, ex quâ solâ vita fudit. Et rectè Lutherus Com. in c. 5. ad Gal. peccatum ita distinguitur non ob substantiam facti, sed personam: non juxta differentiam peccatorum admissorum, sed peccatorum admittentium.

8. Vt vero unusquisq; tantò melius seipsum hic probare, horrendos lapsus cavere, iramq; Dei vitare discat, longè utilissimum est gradus concupiscentiæ (quousq; renatus quoq; perveniat, & quibus peccatis oratio Dei amittatur, quibusq; modis Spiritus Sanctus amissus deprehendatur) habere perspectos ac cognitos, quemadmodum illa omnia accuratè pertractata sunt à Dn. Chemnitio p. 3. L. C. c. 3. de discrimine peccati mortalis & venialis. quò lectorem remittitur, & ut ista seculi nostri licentiæ sæpius in Ecclesia Dei & scholæ regijs opponantur, optamus.

Vix

Et credo possent monti sic omnia mundi

In pejus ruere, ac retro sublapſa referri.

9. Porro facile puto jam intelligi, quid sit (1) *amittere gratiam Dei*, (2) *deficere à fide* (3) *excusare Spiritum S.* Ea enim tria licet formaliter sint diversa, tamen ratione subjecti, sunt unum, quatenus sunt simul, atq; ita coherent indiviso nexu, ut, ubi unum est, ibi & reliqua duo sint ac contra. Notant a. (1) non amplius habere Deum patrem elementem ac propitium, sed iratum ac formidandum velut severum iudicem, nec amplius ab eo haberi pro dilecto filio, siquidem illa & gloria tantum est in, per ac propter filium fide apprehensum Matth. 3, 17. & 17, 5. Luc. 2, 14. Eph. 1, 5. 9. (2) filialem fiduciam in Deo per ac propter Christum nobis reconciliato recumbentem perdere, accessu libero prohiberi, tali quidem, de quo eleganter ad textus Syri versionem Tremellius Heb. 4, 16. ad verba, accedamus reſecto oculo &c. Periphrasis est (inquit) confidentis, sicut & illa, quæ prius cap. 3. v. 6. declarata est de reſectione facierum. cui opponitur coopertio oculorum præ pudore aut mærore, vel conscientia offensionis, quæ vetat, ne possimus ejus conspectum ferre, quem scimus nobis esse infensum Esther 7, 8. 2. Cor. 3, 12. quibus adde Gen. 3, 8. Heb. 10, 19. 35. 1. Ioh. 2, 28. & 3, 21. & 4, 17. (3) gratiosa Spiritus S. præsentia & assistentia privari, dum ejus ductum sequi nolunt homines perversi, sed eidem resistunt, Actor. 7, 51.

10. Hisce a. prædicatū solet addi quædam determinatio voce Penitus, eaq; quia ambiguitatem quandam patit, hic etiam declaranda. Lapsus à fiducia vel est ὁλινός, vel etiam τολινός; excusio Spiritus S. itidem vel est totalis vel finalis. Totalis, cum ex filio gratiæ sit filius iræ, & hic datur restauratio per penitentiam in hac vita. Finalis, quum ex eo, qui hæres tali fieri poterat, sit miser inferni incolæ ac diabolorum socius post hanc vitam, quia in impenitentia decessit, unde neq; ulla porro spes gratiæ est reliqua. Idcirco vox Penitus vel sumitur in hac propositione (fides & spiritus S. penitus à renatū excutitur) ratione subjecti, atq; ita rectè dicimus, quod & renati & electi omnem fiduciam peccatis mortalibus possint perdere, quoniam gratia Dei omnū & Spiritus S. præsentia gratiosa omnino à tam malitiæ peccantibus amittitur, vel ratione prædicati, atq; ita rursus bifariam potest accipi, aut respectu termini, ad quem patet regressus, idq; dupliciter, prius de potentia, quasi nunquam possit recuperari etiam in hac vita, id quod olim à Melchioris & Catharis (nam Novatianorum, quorum exemplum alij hic fere semper & male adducunt, error fuit alius, vide Comment. nostrum in Ioelem. p. 68. 69.) & superiori seculo à qui-

à quibusdam Anabaptistis, & non ita pridem in Collatione Hagienſi à Remonſtrantibus, ut reſert Guil. Ameſius in Coronide ad illam p. 356. aſſertum damnamus, ſiquidem nulli peccatori, niſi in peccato perſeverare velit & non reſpiſcere, in hac vita eſt præcluſa gratiæ janua: poſt hanc vitam a. damnatus ſic erit penitus amiſſa Dei gratia. poſterius de actu, quod non omnes, qui amiſerunt gratiam Dei, recuperent, id quod de quibusdam renatis ex eventu ſcimus, & hætenus admittimus, aut reſpectu termini à quo, quod is, qui jam penitus non habet, poſſit habere iterum totam id quod de nonnullis renatis, & de omnibus electis ſtatuiſimus, ſiquidem hi omnino ante vitæ ſinem ad Deum & ſeiſfos Luc. 15, 17. 18. per penitentiam ſeriam redeunt.

II. Sed nunc tempus eſt, ut ad ſtatum Controverſiæ rectè informandum progrediamur. Non autem quæritur inter nos & Calvinianos. I. Vtrum Deus velit ac poſſit renatos in accepta fide, & gratia data confirmare? Nec II. Vtrum ſancti debeant perſeverare? Nec III. Vtrum poſſint? Nec IV. An juſtus poſſit juſtitiam ſuam deſerere? vel, an ſanctus à ſanctitate ſua poſſit deſlectere? Hæc enim omnia utrinq; facile conceduntur, etiam P. Berrio, qui hoc ultimum propoſita quæſtione ſtatim controverſiæ explicat in Hymen, p. 10. Sed V. de hoc diſceptatur; An homo verè juſtificatus, per peccata regnantia ſeu graviora excutiat gratiam Dei, Spiritum S. & Fidem? ſeu quod eodem recidit, An Deus velit hominibus verè renatis graviora peccata, à ſcientibus & volentibus perpetrata, dum ea faciunt, condonare, ijsq; ante actam pœnitentiam ad eſſe ſua gratia, illa putâ, qua ſanctos ac credentes peculiariter complectitur. Illud nos affirmamus, Calviniani negant: hoc Calviniani affirmant, nos negamus.

ΘΕΣΙΣ noſtra, ejusq; ἑξομολογία.

12. Cum ſolus Deus ſit eſſentialiter, & proinde in dictis & ſanctis immutabiliter verax, omnis autem homo ob carnis pravitatem multum ab integritate ſua priſtina deſciens, & proinde ad peccatum ſemper, niſi ope Dei ſuſtenteretur, pronus, Deoq; ſuo, cui promiſit obedientiam, ſæpè mendax Rom. 3, 4. ex utriusq; natura & voluntate ſatù ſirma pro noſtra ſententia adſtruenda deſumi poſſunt argumenta.

13. Nam theſin noſtram probant ab illa parte I. Veracis creatoris natura non reſtricta, & voluntas non ficta. De utraq; teſtantur præter alia multa, hæc ſcripturæ loca Pſal. 5, 5. Deus non eſt volens peccatum (at, inquit, condonat tamen illud, quantumvis grande, verè renato, ita ut ſua gratia ab eo non recedat ante actam pœnitentiam. Negamus propter id, quod ſequitur)

quitur) neq; malū apud ipsū commorabitur, quod odit Zach. 8, 17. & verè dicit, An prosperabitur, an eripiet se, qui facit istud? Ezech. 17, 15. siquidem hoc est jus Dei, quod qui talia, (de quibus v. 29, 30,) faciant, digni sunt morte Rom. 1, 32. Et hæc est Dei voluntas sanctificatio vestri, ut abstineatis à scortatione, & ut ne quis opprimat aut quæstui habeat in negotio fratrem suum, nam vindex est Dominus omnium istorum, 1. Thess. 4, 3. 6. qui dicit, iustus ex fide vivet, at si quis se subdlexerit, non probat eum animus meus Hebr. 10, 38.

14. Hinc argumentum tale: Omnes peccatis regnantibus se polluentes à Deo habentur odio, mortiq; adjudicantur. Quidam electi ad tempus, quidam renati finaliter etiam, talibus peccatis se polluunt. E. Majoris probatio est hæc: Cujus justitia & veritas sunt immutabilia, ille omnes contra ejus legem nefarie peccantes oderit, quia semper sibi similis est & constans Mal. 3, 5, 6. Sed Dei justitia & veritas sunt immutabilia. E. De justitia vide hæc loca Psal. 11, 7. & 36, 7. & 119, 137, & 145, 17. & exempla infra adducta eandem comprobant. De veritate habetur 1. Sam. 15, 29. Heb. 6, 18. & 10, 23. Tit. 1, 2. 2. Tim. 2, 13. eademq; sequentibus scripturæ dictis confirmatur.

15. Neq; est, quod hic distinguas inter peccatum tam grande, & peccatorem, quod illud oderit, hunc tamen amet in eo Deus, ut pater filium immorigerum, siquidem ob Dei justitiam ex æquo sunt exosa Deo, & qui facit impiè (puta contra conscientiam & velut elatà manu Num. 15, 30.) & impietas ipsius Sap. 14, 9. obsequentibus injustitiæ erit excandescencia & ira, afflictio & angustia in omnem animam hominis, perpetrantis malum Rom. 2, 8, 9. Et ne mireris, quod Dei judicium hic sit aliud quàm hominis, quia hic est mutabilis, & affectibus abripitur, quò minus verum videat & sequatur: Deus autem non item, cujus voluntati justæ patris terreni voluntas erit in altera vita conformis, etiam cum quando viderit filium suum in inferno. Leviora peccata & infirmitates se condonaturum promisit, ad grandiora autem scelera nusquam se ita connivere pollicetur, ut gratiam suam propterea non auferat.

16. II. Perspicua scripturæ dicta. Ea in duas classes dividimus, prout ea duplicia esse videmus. Alia enim sunt verbis proprijs prolata, alia improprijs quidem, sed tamen satis dilucidis, sensu literalis, in textu explicata. In priori classe sunt membra quatuor: Prima est vera asseveratio, vel iisdem vocibus, de quibus controversitur proposita, quod renati à gratia excidere, & fidem excutere possint. Gal. 5, 4. à gratia excidistis (quod a. loquatur de verè renatis, patet ex v. 7.) Apoc. 2, 5. memor esto, unde excide-

B

tu. ex.

benè attende, (1) quæ sit vis verbi à *μενησται*. Confer Luc. 8, 13. & videbis, quod non notes fidem, quæ creditur. (2) quod loquatur de hæreticis (ut Beza in margine an notat) & de membris Ecclesiæ putridis (ut ibidem observat Tremellius) Qui n. hoc verè potest esse membrum corporis putridum, quod nunquam fuit sanum? Ponamus tamen (quod nondum evictum est) per vocem fidei intelligi b. l. doctrinam sicut Act. 6, 7. Rom. 1, 5. Gal. 3, 2. epist. Iud. v. 3. tamen, quod volumus, inde firmiter concludimus, quia error in fundamentali fidei articulo facit, ut gratia Dei amittatur, quemadmodum ex sequenti loco argumentamur. 2. Pet. 2, 1. Erunt inter vos falsi doctores, qui subintroducunt hæreses exitiales & dominum, qui illos mercatus est, abnegantes accersent sibiipsis celerem perniciem. Hinc argumentamur: Quod Spiritus S. futurum prædicit, fieri potest: Defecturos quosdam renatos a fide prædicit. E.

20. In posteriore classe membra sunt tria: In primo continentur similitudines à Spiritu S. huic instituto applicatæ, utpote I. de cursu 1. Cor. 9, 24. 26. Gal. 5, 7. Heb. 12, 1. II. de militia Iob. 7, 1. semper enim in hac vita in homine renato est lucta inter carnem & Spiritum Gal. 5, 16. 17. Iac. 4, 1, 1. Pet. 2, 11. & proinde semper pugnandum contra diabolum, mundum, carnem, ad quam pugnam arma necessaria ostenduntur Eph. 6, 12, &c. Vide in genere de milite Christiano 1. Tim. 1, 18. 2. Tim. 2, 3. 4. & in specie de pugile 1. Cor. 9, 26. & cursore ib. v. 24. Si quis a. certat non coronatur, nisi legitime certaverit i. e. victor secundum leges declaratus sit 2. Tim. 2, 5. quemadmodum suo exemplo utrumq; ostendit apostolus 2. Tim. 4, 7. 8. ubi cum in certamine vicisset, cursumq; absolvisset, fidemq; retinuisset, gloriatur. sibi jam in cælis repositum, mox impositum iri coronam justitiæ. Contrà a. si quis non tenet, quod habet, alius accipit coronam ejus Apoc. 3, 11. Hinc concludimus:

Huic qui subsistit, cadat aut certamine victus

Deum nondum ad metam aut præmia rirè venit,

Si, nisi currenti & certanti, cœlitus olim.

Nulla corona datur, nulla corona datur. Vide Luc. 17, 31. 32. 33. Apoc. 2, 7. 17. 26. & 3, 5. 21. & scies, quod renati quidam possint subsistere ante metam, & cadere ante victoriam.

21. III. De nuptiis. quæ est in scripturis frequentissima, & huic rei declaranda aptissima. Christus est noster Sponsus & maritus Hos. 2, 19. Iam v. quemadmodum in vita communi archissimum conjugij vinculum statim dissolvitur, commisso adulterio, sic etiam hujus Spiritualis conjugij fœdus non nisi sub conditione iustificati sponso (quantum per infirmitatem potest fieri, si quidem

quidem etiam hic, ut in vita communi ob leve aliquod erratum conjugii non dissolvitur conjugium, ob novos & leviora delicta Christus animum a nobis non avertit, nec repudium renunciat) soli servandæ. Quod si quis pudicitiam suam diabolo prostituat, & spirituale adulterium committat, Christum a se reddit alienum, ab eoq; repudiatur, donec per penitentiam seriam ad eum redeat, deprecetur culpam, perat veniam. Deniq; ut ibi, si cum marito adultera reconciliatur, non sit nova copulatio sic neq; hic novo baptismo opus est, sed tantum reconciliatione. Vide Ierem. 3. Ezech. 16. & 23. Coll. Momp. p. 468. Hinc argumentamur: Qui possunt adulterium spirituale committere, possunt gratia Dei suisq; Sponsi excidere, & arrhabone ipsis dato, hoc est, Spiritu S. privari. Sed renati possunt adulterium illud committere. E. Minorem plurimis scripturæ dictū confirmare & probare in proclivi esset, nisi aliud properandum forem. Fecit tamen illud in c. 2. Joel. v. 18. Nahum 1, 2. & 3. 4.

22. In secundo membro sunt parabolæ satis dilucidè declaratæ. Ut n. taceam, quando l. eadem similitudo à nuptijs deducta, parabolicè sepius cum in V. tum N. T. tractata & explicata sit. Ezech. 16. Cantic. toto libro Hos. 2. Matt. 22. & alibi.

23. In N. T. habemus parabolæ valde perspicuas: 11. Matth. 18. de servo debente suo domino decem talenta, cui cum illa essent gratis condonata, & ipse Domini sui nollet imitari misericordiam, totum beneficium ante collatum sua malitia fecit irritum: sic homini qui est in regno colorum v. 23. revera misericordie Dei & remissionis peccatorum factus particeps, & proinde verè iustificatus v. 27. Deus pater iratus v. 34. faciet, qui non remiserit fratri suo v. 35. ne patradet eum (sine penitentia decedentem) infernalibus tortoribus v. 34. qui à debito absolutus fuerat. Hic vero servus aut fidem veram habuit, aut non habuit. Si habuit, amisit, quippe damnatus: si non habuit, quomodo est absolutus?

24. III. Luc. 11, 24. &c. de domo corporis humani 2. Cor. 5, 1. 2. Pet. 1, 13. eā quidem, quæ immundo Spiritu seu diabolo v. 14, 24. inde ejecto, à Spiritu bono scopis legi (quæ metaphora etiam reperitur Luc. 15, 8.) probè fuit eversa, & iustitiā Christi, Evangelio dulci allatā, ornata v. 25. (h. e. de homine, qui verè fuit ex filio iræ factus per Christum fortiorem amatum filius gratiæ, ex servo liber &c.) tam si non diligenter custodiatur, iterum ab eodem immundo Spiritu potest occupari, atq; ita, ut deterius deinceps habeat, quam prius v. 26. Conf. 2. Pet. 2, 20. ubi etiam propterea talis rectè sui lotæ, & se rursus inquinanti, & cani, qui id quod evomuerat, cum oneraret stomachum, rursus devorat v. 22, comparatur.

25. IV. Luc.

25. IV. Luc. 15, 3. triplex à Christo allata parabola idem ostendit, Vi n.
 (1) ovis perdita v. 4. nisi inveniatur & iterum à pastore reducat, planè
 perit: sic homo in devia abreptus & errans in peccatis, ut ovis, potest perire,
 nisi per poenitentiam ad Christum animarum pastorem convertatur 1. Pet. 2,
 25. Potest a. fieri, ut quaedam ovis errans à lupo infernali, mercenarij negli-
 gentia, abripiatur Job. 10, 12. vel in peccata grandia prolapsa à pastore reduci
 & regi nolit, ut quæ pinguis & firma sibi videtur Ezech. 34, 16. quæq; opima v.
 20. latere & armo impellit, cornibuz suis imperit omnes reliquas morbo affe-
 ctas v. 21. talem n. ovem perdet v. 16. & judicabit Dominus v. 20. At saginatus
 Ieschurun i. e. Israel grex passus Dei Ps. 100, 3. potest recalcitrare suo pastori, in
 humeros errantem sublaturo, & ad ovile reducturo; siquidem postquam obesa-
 tus est & adipem abduxit, deserit Deum; qui magnificaverat ipsum Deut. 32,
 15. (2) ut drachma perdita nisi inveniatur à matrefamilias, omnino perit:
 sic homo qui velut nummus egregius ex peculio Dei per peccata excidit, nisi per
 lucem verbi divini accensam queratur ac reperiatur; nunquam in thesaurum
 celestis sui domini redit. v. 8. 9. Fieri à potest, ut drachma, cui imago Cæsaris
 summi in creatione olim impressa, & post lapsum reformari ac renovari cœpta
 Eph. 4, 23. Col. 3, 10. ita rubigine peccatorum exedatur, ut planè à Christo tan-
 dem non agnoscatur Mat. 7, 23. & in statuta legis divinæ appensa cum nullum
 valorem habet Ps. 62, 10. Dan. 5, 27. reprobetur. (3) ut filius perditus, nisi
 ad se redisset, v. 17. ac humiliter apud patrem culpam suam deprecatus fuisset
 v. 18. 21. nunquam v. 21. stola illa præcipuâ ac primâ iustitiæ Christi Es. 61, 10.
 Gal. 3, 27. indutus; nec annulo, quem Christus suæ Sponsæ dat velut arrhabonem
 2. Cor. 1, 22. nempe Sp. S. quo obsignantur velut annulo, Eph. 4, 30. ornatus nec v.
 23. ad cœleste illud nuptiarum agni epulum fuisset introductus Apoc. 19, 9. Illis
 n. tantum ex perditis hoc obtingit, qui errantes inveniuntur rursus à via, quibz,
 cum erant in peccatis mortui, reviviscunt in Christo vera vita v. 24. confer Job.
 14, 6. Fieri a. potest, ut multi mortui spiritualiter non reviviscant propriâ suâ
 negligentia vitæ media spernentes; multiq; errantes non inveniuntur propria
 suâ perversitate in devia abrepti; à via; ad cælum quæ ducit, declinantes: mul-
 ti n. cum sunt vocati, pauci sunt electi Matt. 22, 14. quia multi, cum Deus illos
 quoz per agnitionem veritatis ordinariè salvare vellet, 1. Tim. 2, 4. ipsi nolunt
 Matt. 23, 37. Et facile constat hunc esse scopum illarum parabolatum; ut osten-
 datur; qui fiat, quod publicani & meretrices præcedant phariseos in regnum
 cælorum Matt. 21, 31. nempe quia illi Christo appropinquant Luc. 15, 1. hi quan-
 do cum seniore filio appropinquarunt domui v. 25. nolunt intrare v. 28. neq; à

patre rogati v. 29. venit enim Christus saluum omne quod perijt Matt. 18. 11. 12. 13. 14. Ex hisce vero praraboli ita concludimus: si servus, cui debitum omne fuit remissum, potest iterum sua inclementia eternum mereri & subire exitium: si domus purgata potest iterum ab immundo Spiritu inquinari, atq; ita, ut deteriora fiant ultima primis: si quædam ovīs & drachma perditæ vel non inveniri, vel inventa rursus perdi; si quidam filius à patre secedens potest nunquam ad eum redire, renati (qui per illos ex seopo dicentis intelliguntur) possunt gratia Dei excidere. Sed illud. E.

26. In tertio membro sunt metaphoræ, seu potius allegoriæ explicatæ. Eas autem non omnes, sed ex multis paucas ac præcipuas adducemus, in genere I. de vinea. Illa enim potest degenerare, ita ut ex bonâ, qualis erat plantata, fiat mala. Ea n. est in clivo uberrimo Es. 5. 1 generosis vitibus confita v. 2. omninq; studio exculta v. 3. 4. & tamen edit labruscas. Illa a. dicuntur omnia de Ecclesia Iudeorum maximam partem degenerante, ut ibid. in seq explicatur.

27. II. De arbore omni, in horto seu paradiso Dei confita. Vt enim illa ex bona potest fieri mala, ex frugifera in frugifera &c. sic ex renato & fidei infidelis ac improbus. Et quemadmodum arbor tum revera est mala & hortulano invisa, quando fert malos vel nullos fructus: sic homo cum vel gravioribus peccatis se polluit, vel nullos bonos fructus poenitentia dignos proferre, Deo est invisus, illud a. de renatis negari non potest. E. neq; hoc. vide Matth. 3. 8. 10. & 7. 17. 18. 19. & 12. 33.

28. In specie III. de palmitē, qui cum fuerit in vera vite, Christo, scilicet, Ioh. 15. 1. (ubi nota v. 2. ἐν ἐμοὶ) nisi manserit in ipso, ejectus, ut palmes inutilis, exarescit, & porro in ignem coniectus comburitur v. 6. Hic a. probè observes (1) quod palmes iste in vera vite revera fuerit. Palmes n. non inseritur, sed ex ipsa vite nascitur, & cum nascitur, vivit quemadmodum & homines in Christo regenerantur. (2) quod fructus in eâ tulerit (3) quod moveatur, ut maneat, (4) possit (propria culpa) non manere, ejici ἐξω, puta ex corpore Christi mystico, cujus erat olim membrum, & ex Dei paradiso (5) exarescat, & proinde antè habuerit succum. Quia enim in Christo manemus fide Col. 1. 22. 23. qui palmes ejicitur, fidem perdiderit necesse est.

29. IV. De oleastro Rom. 11. 17. Hic enim insitus, & unâ (cum alijs verè sanctis) revera factus particeps radicis & pinguedinis oleæ, si non manserit in benignitate, potest defringi & excindi v. 20. 22. ubi observa ἐμψαύω vocum græcæ, & vim præpositionis ἐν: notat n. quod revera fuerint vera oleæ rami, & non ἄλλοῦ, Conf. a. cum hoc loco Ier. 11. 6. 17.

30. V. De

36. V. De ficu Luc. 13, 6. quæ cum non ferebat sperares fructus, quos in ea (cum bonam plantasset) quærebat Dominus v. 7. quosq. omni exculta studio ferre poterat v. 8. 9. excinditur.

37. VI. De semine bono Luc. 8, 5. Vt n. illud fructum maturum non fere, licet quod ad tempus verè progerminet v. 6. 7. sic semen verbi dñi sparsum in cordis humani agrum in multis ad tempus veram & saluificam fidem v. 12. 13. gignit, ea tamen à descendentibus, vel alijs non rectè se habentibus rursus deperditur, à diabolo abrepto verbo, ne credentes saluentur. Non igitur loquitur Christus de fide historica, sed de ea, quæ quæ potest saluari, si retinet. & verbi παλεσφορεσι ἐμφασιν. v. 14. attende.

38. VII. De Sale Marc. 9, 50. Hic ut potest fieri insulsus ac planè inutilis, & projici, ut conculcetur Matt. 5, 13. Luc. 14, 35, sic Christi verus discipulus Mat. 5, 13. potest ab eo deficere, quando non renunciat omnibus suis, quæ cum à Christo abstrahunt Luc. 14, 33. 34. & sic projici in exteriores tenebras Mat. 23, 12. id n. ἐξὼ βλαθῆναι. Et ut in V.T. nullum sacrificium Deo placebat, nisi sale conspersum Levit. 2, 13. sic nulla fides Deo probatur fatua & insula, hoc est, operibus vacua. Quod a. fidem, qua placet homo Deo, possit amittere, indicat grauis illa admonitio ibidem adjecta, neq. cessare finito sale m. fœderis Dei tui à munere tuo. Potest ergo cessare sal, & fides per illum adumbrata. Id quod etiam illud notat, quando fœdus Dei cum pjs initum dicitur fœdus salis Num. 18, 19. hoc est, tamdiu perpetuum, quamdiu sal fidei ad altera parte, hominum scilicet, adfuerit.

39. VIII. De argento. Vt enim illud ab aurifabro corruptum & adulteratum non amplius est probum, licet antea tale fuerit ari nondum permixtum: sic p̃purum argentum sunt, quamdiu habent fidei χρυσεῖα. 1. Tim. 1, 5. thesaurum, verbos. Dei, quoru auro. septies purgato, puriori adhaerent. Idem tamen, si ad humanarum traditionum scruta, aut rationis eramenta deficiunt, Deus conqueritur de illis, qui fuerant fideles & probi Es. 1, 21. argentum tuum abiit in scorias v. 22. Ezech. 22, 18. effecti mihi sunt domus Israhel pro scoria: omnes sunt æris scoriæ & stanni, ferrig. ac plumbi in catino, & Ier. 6, 30. argentum; reprobum vocantur illi, quia Iehova illos reprobat, putando in Ecclesia constare ac purgat argentum Mal. 3, 3.

40. IX. De aqua. Vt enim ex aqua fervente potest fieri tepeda, imò frigida; quum ad naturam suam redijt: sic homo igne Spiritus divini Luc. 12, 49. Matt. 3, 11. Act. 2, 3. fervens Rom. 12, 11. potest fieri tepidus Apoc. 3, 16. imò frigidus, ita ut non fucata charitas veræ fidei indurvisa comes ac fructus
(quam

(quam qui habent saluantur Matt. 24, 13.) planè refrigescat. ibidem v. 12
35. X. De visu. Quemadmodum ille qui visu præditus est, potest
fieri cæcus, imò nemo sit cæcus, nisi qui visu præditus re vera fuit, (quomodo
enim illi competeret privatio, in quo nunquam fuit habitus?) ita à Christo fide
vera illuminatus Iob. 1, 4. 59. Heb. 6, 4. 12. potest fieri cæcus 2. Pet. 1, 9. oblitus sese
à veteribus suis peccatis fuisse purificatum.

36. XI. De farina. Quemadmodum illa modicâ fermenti massa
fermentatur: ita unum vitium potest hominem totum imò Ecclesiam, nisi ca-
veatur corrumpere, Matth. 16, 6. 1. Cor. 5, 6. 7. Gal. 5, 9. Et hoc olim in V. T. indi-
catum est, quando & pascha comesturus omni esu fermenti per 7. dies. Exod. 12,
15. 19. 20. (sic Paulus explicat 1. Cor. 5, 8.) & in voluntario sacrificio (quale Deus
vult Ps. 110, 3. 1. Pet. 5, 2. Phil. 2, 14. 1. Pet. 2, 5.) usu fermentari interdicebatur Dei
populo Levit. 2, 11. Et quia ex ipsa horum textuum inspectione facile liquet,
quomodo inde pro nostra sententiâ argumentemur, hoc labore ulterius decla-
randi jam supersedemus, & hoc secundum argumentorum nostrorum ex scri-
pturæ dictis natorum genus concludentes ad tertium progredimur.

37. In illo a. sunt ex parte hominis, fallacis creaturæ facta: ubi
argumentamur vel à minori ab exemplo I. Angelorum. Quod angeli qui-
dam in vera sanctitate creati defecerint à Deo, patres quidam ex Es. 14. Ezech.
28. eunt probatum, sed minus recte. Nos rectius ex c. 8. Iohann. 2, 44. & ep. Iud.
v. 6. quod gratiam Dei amiserint, probare facile possumus. Et ne clamet quis,
exemplum hoc esse prorsus à πᾶσι δόκουν, sciat nos ex 2. Pet. 2, 4. hunc in mo-
dum concludere. Si Deus puniit, & sua gratia privavit peccantes angelos,
multò magis homines renatos v. 9. Sed illud. E. Dicis, illos à iustitia legali de-
ficere potuisse, hos non item posse ab Evangelica. Respondemus ex v. 10. concluden-
tes h. m. Quicumq; carnem sequentes in cupiditate pollutionis incedunt, à ju-
sticia Evangelica deficiunt & fiunt iniusti. Sed multi renati, ut post videbi-
mus. E. Accedit ratio hæc: Si angeli potuerunt amittere iustitiam concrea-
tam, multo magis renati possunt amittere iustitiam Christi imputatam, quia
illa ad naturam pertinet, hæc non item, sed ut sub conditione fidei datur, ita
& ea non presente adimitur. Sed illud. E.

38. II. Hominum in integritate creatorum & constitu-
torum, unde itidem argumentamur: Si Adam & Eva ad imaginem Dei
creati in iustitia & sanctitate vera Eph. 4, 24. potuerunt Deum relinquere,
gratia ejus excidere, mortisq; æternæ rei fieri, multo magis alij qui non ita
perfecti sunt in hac vita. Sed illud Gen. 3. E. Et ne hoc quoq; exemplum putes
esse alie-

esse alienum, in memoriam redi, Paulum apostolum eo usum esse argumento 2. Cor. 11, 2. Aptavi vos (alloquitur a. Ecclesiam Corinthiorum & omnes sanctos in Achaja c. 1, 2.) quos uni viro, ut virginem puram sistam, nempe Christo v. 3. sed metuo, ne quo modo, sicut serpens ille Evam seduxit calliditate sua, ita corruptæ cogitationes vestræ degenerent à simplicitate, quæ est in Christo.

39. Vel ab exemplo hominum in statu restaurationis & in gratiam restitutorum, h. e. verè renatorum, qui vel labi poterunt, & aut monentur, ut caveant ope Dei adjuti, ne planè gratia Dei excidant (1) incestuosus Corinthiacus receptus in gratiam 2. Cor. 2, 6. 7. (2) Galatæ Gal. 3, 2. 3. & 4, 4. 10. (3) Timotheus 1. Tim. 1, 18. 19. aut studiosè ipsi cavent, ut Paulus, ne reprobis fiat 1. Cor. 9, 27. vel lapsi sunt, fidemq; veram excusserunt, Spiritumq; amiserunt, ubi sunt exempla, tam Ecclesiæ seu communionis totius quàm hominis unius: ibi à minori, hic à pari argumentamur: si tota Ecclesia, vel maxima ejus pars, poruit deficere, multò magis unus homo: si ille & ille, pariter & hic. Sed illud s.

40. Exempla Ecclesiæ totius, in V. T. I. Israelitarum, de quorum defectione & rebellionem in lege, Psalmis & prophetis passim, adeo ut qui illud ignoret nemo sit, nisi cui V. T. scripta Canonica nunquam sunt inspecta aut perlecta. Vide saltem 1. Cor. 10, 5. quod, qui verè fuerant renati & à Deo multis beneficijs affecti, verè gratia Dei exciderint, per peccata grandia ac flagitia atrocía, de quibus v. 6. 7. 8. 9. 10. & quidem illa sunt typi nostri v. 6. 11. quod & nos possumus cadere v. 12. confer. Exod. 32, 7. 8. Psal. 78, 25. Rom. c. 9. 10. 11. Nivitarum. hi à lena conversi verè crediderunt Jon. 3, 10. ydem tamen in impietatem relapsi à Deo abjecti sunt Nabum 1, 1. 11. 14. III. in N. T. Ecclesiarum, quæ sunt ab apostolis, præcipuè Paulo, plantatæ, & omnes ferè postea desciverunt à fide. Vide etiam c. 2. & 3. Apocal.

41. Verum videamus porro hominis unius exempla, qui cum fuit verè renatus, gratia Dei excidit. In V. T. I. est exemplum Aaronis, qui certe fuit renatus, & apud Deum in gratia Exod. 29, 44. Psal. 99, 6. idem tamen virulum fusum loco Dei constituens, ita peccavit hac sua idololatria insituta juxta verissimi Dei comminationem Exod. 20, 3. 4. 5. ut Deus accensa ira sua consumiturus esset populum Exod. 32, 3. 4. 10. & ipse dicitur induxisse tam grande peccatum super populum, imò nudasse populum v. 21. 25. unde etiam gravissima Dei indignatio in ipsum secuta est Deut. 9, 20. idem cum Mose rebellans contra præstitutum Iehovæ ex diffidentia Num. 20, 11. 12. gratia Dei excidit.

42. II. Saulis. Et hunc fuisse verè renatum ex circumcisionis fœ-

C

dere

*Acte Gen. 17, 10. 11. Rom. 4, 11. cum Deo quondam inito, & p̄iā vitā postea ad
 tempus bene longam subsecuta, facile probari potest. In quo enim est Spiritus S.
 sanctificans, ejusq; fructus, ut verē est renatus. Ille autem & hi fuerunt in Saule. E.
 Major utriusq; credo, conceditur. Minor est 1. Sam. 11, 6. irrumpit in eum Spiritus
 Dei c. 10, 9. ita ut mutaret ei Deus cor in aliud, unde etiam modestiam ac
 humilitatem veram c. 9, 12. & longanimitatem c. 10, 27. probat & c. 16, 16. Spi-
 ritus Jehovah recedit à Saule, & Spiritus malus à Iehova eum perturbat.
 Vbi nota, non tantum Spiritum fortitudinis (ut Calviniani excipiunt frustra,
 siquidem hic postea etiam aderat 1. Sam. 23, 28. & 24, 2.) sed sanctificationis ef-
 fectum intelligendum, quia hic, non ille cor immutat; hic non ille alias veras v. irru-
 tes Christianas efficit; hic non ille Spiritui malo opponitur. At idem Saul
 spreus & abiectus est à Iehova, non ob absolutum aliquod decretum, sed quia,
 quod antea amaverat & coluerat, sprevisset verbum Iehovæ 1. Sam. 15, 23. &
 cum super illo suo peccato non seriam, sed hypocriticam tantum ageret pœni-
 tentiam 1. Sam. 15, 30. ac pergeret semper odisse fratrem suum Davidem, ejusq;
 mortem obstinatē quæreretur, gratia Dei non tantum excidit, nec tantum Sp. S.
 amisit, sed in desperationis barathrum est precipitatus ac periit. 1. Sam. 31, 4.*

43. III. Davidis. Quod hic non tantum fuerit renatus, sed etiam
 electus, & proinde apud Deum in gratia Act. 13, 22. non negant Calviniani.
 Sed neq; hoc negare poterunt, quod gratiam Dei ad tempus amisit, Spiritu-
 rumq; S. excusserit, nisi aperta scripturæ dicta velint negare. Sic a. nos id de-
 monstramus: Omnes adulteri & homicidæ, quamdiu impenitentes sunt, sunt
 filij iræ Eph. 5, 5. 6. regno Dei exheredati 1. Cor. 6, 9. Gal. 5, 19. 21. sunt inimici
 Dei Iac. 4, 4, fors eorum est in stagno ardenti, quod est mors secunda Apoc. 21,
 9. sunt extra caelestem Ierosolimam Apoc. 22, 15. David fuit adulter & homi-
 cidæ 2. Sam. 12, 9. 10. toto ferē anno pœnitentiam non agens 2. Sam. 11, 5. & 12, 14.
 E. Item, quod denuò gratia Dei ad tempus exciderit, ita probamus: Omnibus
 superbis est Deus inimicus Prov. 3, 34. Iac. 4, 6. 1. Pet. 5, 5. David numerans
 populum, fuit superbus 2. Sam. 24. E.

44. Vanum est effugium, si dixeris, non peccasse eum toto animo,
 & proinde non penitus (ad tempus) excidisse Dei gratia. Nam in utrumq;
 peccatum hoc contra conscientiam toto, imo obfirmato, ruit animo. Quod ad
 prius. Non tantum vidit Bathsabeam, affectuumq; violentia abreptus tantum
 flagitium admisit, sed (1) misit, qui diligenter, & accuratē de muliere ista in-
 quirerent, more eorū, qui scribunt Commentaria (ea n. est verbi hebraei שׂרָר
 שׂרָר & שׂרָר) 2. Sam. 1, 13. & assumerent eam, vel reluctantem, ut נָקַח sæpē acci-
 pitur,

pitur, & hic ita accipiendam esse, textus coherentia monstrat, cum dicitur, quod miserit nuncios, ut acciperent eam. ad vocare n. illam vel unus poterat puerulus v. 4. (2) certior factus ab ipsa, se esse gravidam v. 5. tantum absuit, ut ad se rediret, ut in gravius peccatum (ut solet ab illis fieri, à quibus Spiritus Dei recessit) prolaberetur, cum studiosè quaesivit, qui contra omnem candorem hoc suum scelus viri concubitus, ad quem sapius eum fraudulenter provocabat, cum sobrium, tum ebrium, obtegeret v. 8. 10. 13. (3) cum hac non succederet, alià rem aggrediebatur via, ut animo suo morem posset gerere, malebatq. cum stulto amatorculo, de quo apud Comicum, ut Deus ipsum odisset, quam illa mulier, per Ioabum literis instructum malitiosè Uriam curat occidendum v. 14. 15. 17. (4) imò, quod est hominum penè pessimorum, & peccatum longe atrocissimum 2. Reg. 17, 8. Es. 3, 9. Ps. 5, 2, 2. de hoc suo tanto malo q. re benè gesta, gloriatus est v. 2. 5. (5) an igitur Deo tum placuit, ut ajunt Calviniani? audiamus scripturam v. 27. mala visa est hæc res, quam fecit David, in oculis Jehovæ, ubi singula verba sunt benè ponderanda. (6) per penitentiam tandem seriam hoc grande peccatum tollebat à Deo 2. Sam. 12. 13. ut non mereretur morte aeterna, E. antea revera erat vir mortis proprio suo iudicio v. 5.

45. Quod ad posterius (1) instinctui & suggestioni Sarane dat locum 2. Sam. 24, 1. 1. Chr. 21, 1. (2) ex mera curiositate curat numerandum populum (3) per Ioabum monitus noluit auscultare. expende ea, quæ id dixisse legitur 2. Chr. 21, 3. ubi expressa reatus fit mentio, & satis liquet, non statim effectum fuisse regis mandatum, sed sat spatij ipsi ad rem rectius considerandam datum (4) confirmatum est verbum regis v. 4. ad quæ verba vide glossam Tremellij & Iunij, siquidem proba est. (5) per 9. menses & 20. dies non egit penitentiam v. 8. & 10. quæ omnia sunt hominis toto animo peccantis, inq. eo ad tempus perseverantis, & proinde in tam impuro corde eo ipso tempore purissimus Dei Spiritus non habitat, sed à Deo aufertur. Ps. 51, 13. ubi benè LXX. μή ἀντρεῖς ἄνευ i. e. ne iterum auferas. puta, ut antequam hunc Psalmum conversus canebam. Quod vero fidem omnino ad tempus in ista impenitentia amiserit David, possumus ex Beza p. 2. ref. ad Coll. Momp. colligere, ann fatetur Davidem fuisse periturum, nisi respuisset. Si n. respuit, utiq. antea desipuit: Si fuerat periturus in impenitentia, neq. fidei ullam habuisset scintillam: hanc n. qui habet, salvatur Matt. 12, 20.

46. IV. Salomonis. Quod fuerit hic renatus, pleriq. Calviniani nobiscum concedunt, Eundem v. ad tempus in totum gratia Dei excidisse qui

negare uolet, in meridie non lucere asseret. fuit enim idololatra pessimus 1. Reg. 11, 5. 6. 7. & Deus in illum ira sua fuit percussus u. 9. quomodo igitur ejus recti. nant gratiam? E. uide Exod. 20, 5. Deut. 27, 15.

47. In N. T. V. Petri. Hic fuit uerè renatus, imò & electus, siquidem in uera fide martyr decessit Iob. 21, 19. & tamen Christum non tantum abnegans, sed & perjurij reus Matth. 26. 70. 71. 72. fidem ad tempus deseruit, gratiam Dei amisit. Pater hoc, quia ubi fides cordis, ibi est confessio oris Rom. 10, 9. 10. deinde quid aliud amarissime ejus lacrymæ dicunt, quam quod graviter doluerit, quod aded Deum suum offenderit, ejusq. gratiam effuderit. Deniq. nisi resipuisset, eternum perisset, juxta ueracis Christi dicta Matth. 10, 33. Mar. 8, 34. 35. 38. Matth. 16, 24. 29.

48. VI. Judæ VII. Thomæ. Verumq. fuisse renatum & justificatum ex Iob. 2, 11. & 6, 69. 70. & hunc præterea electum ex Matth. 19. 28. Luc. 22, 28. 29 pater. & tamen ille Dominum suum prodens Luc. 22, 3. 4. hic resurrexisse per uicaciter negans Iob. 20, 25. 27. gratiam Dei amisit, & ille ex ira Dei non eluctatus per poenitentiam, desperans eternum periit Matth. 27, 5. Act. 1, 18. Iob. 17, 12. Quod fidem deseruerit, liquet, quia erant increduli, quod gratia Dei exciderint, inde sequitur, qui non credit in filium, ira Dei manet super eum Iob. 3, 36. Sic de reliquis discipulis Christi idem concludere ex Marc. 16, 14.

49. VIII. Simonis Magi. Hic inter alios Samaritanos uere à Philippo conversus Act. 8, 5. 6. 7. 8. 15. & ipse credidit, & baptizatus assidue conuersabatur cum Philippo u. 13. Verè igitur fuit renatus ad tempus, dum ueniret Petrus & Iohannes Ierosolyma, & in unum impositione donis Sp. S. miraculosis ornarent conuersos: cum enim ad ingenium suum malum, quo prius uolebat esse magnus u. 9. reuersus defecit à fide, & tum cor ejus rectum non erat. u. 21. Beze objectioni in Colloq. Mompelg. tantum hoc opponimus: distingue tempora, & concordabit scriptura.

50. IX. Hymenæi & Alexandri. Quod hi habuerint fidem ueram & saluificam, & sic uerè renati fuerint, uel inde constat, (1) Ad quam fidem retinent tam Paulus hortatur Timotheum, illam hi expulerant. Sed illum hortatur ad fidem ueram & saluificam retinendam. (2) cujus fidei naufragium facit, ut quis tradatur Satane, ea fuit uera (Connexionis ratio, quia per ueram fidem filij Dei reddimur; & ex potestate Satane liberamur) Sed hujus fidei, quam Hymenæus & Alexander habuit, naufragium id fecit 1. Tim. 1, 19. 20. E. Et nota bene, quod Syrus interpres naufragium fidei facere, uertat, fide uacuum reddit. Nemo à fide potest uacuum reddi, nisi qui habuit.

51. XI. Ephe-

51. XI. Ephesini Episcopi: Hunc fuisse verè renatum credimus, quia vera renati requisita habuit, nempe opera Deo probata Apoc. 2, 3. 5. charitatem veram v. 5. Eam tamen amisit ib. & sic vera fide & gratia Dei excidit v. 5. Neq; est, quod quis dicat, tantum charitate excidisse. Scimus n. quod fides & charitas semper cohereant, & ubi charitas fructus Sp. S. & fidei non est, ibi nec Sp. S. auctor, nec arbor ipsa, puta fides esse poterit. Gal 5, 6. Iac. 2, 20, 22, 26.

52. In quarto argumentorum nostrorum genere sunt rationes ex scriptura productæ. Eæ a licet possint ex scriptura dari plurimæ, nobis tamen hoc tempore brevitatẽ sectantibus placet saltem paucas has sequentes producere. I. In quibus Satan seu Spiritus malus operatur, ab illi Spiritus Dei bonus recedit. In multis renatis operatur. E. Majoris connexio probatur, quia nulla est communio Christi cum Belial, luci cum tenebris 2. Cor. 6, 15. peccata determinant inter homines ac Deum Es. 59, 2. Exemplum est i. Sam. 16, 14. comminatio Hos. 9, 12.

53. II. Quicunq; sunt in carne, Deo placere non possunt, & per consequens non sunt in gratia. Rom. 8, 8, 9. At multi renati sunt in carne, Rom. 6, 12. & 8, 13. Gal. 5, 19. E.

54. III. Qui tantum habitat in diligentibus ac facientibus Dei verbum, non adest renatus nefariè peccantibus. Sed Deus tantum habitat in illis Iob. 14, 23. Es. 57, 15. E.

55. IV. Omnis vera fide præditus est purus Act. 15, 9. 2. Tim. 2, 21. & Psal. 73, 1. Deo charus. Nullus sceleribus inquinatus est purus, aut Deo charus Matth. 15, 19. 20. sup. thes. 13. 14. 15. E.

56. V. Qui in Christo non manet, vitam æternam non habet in se manentem; nec est Christi discipulus Iob. 15, 6. 1. Iob. 3, 15. Iob. 8, 31. 1. Iob. 2, 24. At multi renati non manent in Christo, ut supra in exemplis videmus. E. & per consequens, si non habent vitam æternam in se manentem, neq; Christi discipuli sunt, apud Deum non sunt in gratia, neq; fidem veram habent.

57. VI. Quibus non adsunt fructus & proprium veræ fidei in illis non est fides vera Iac. 2, 14. quia hæc est *ἡ ἀγάπη ἐν ἡμῖν* Gal. 5, At in multis renatis non adsunt illa E.

58. VII. Nullus verâ fide præditus angitur Rom. 5, 1. & 2, 10. Omnis malitiosè peccans angitur Rom. 2, 8. 9. per angorem a. hunc *συνωχέας* intelligimus, cui nulla consolatio præst. illustratur hoc ex natura contrariorum: Vbi est servilis timor, ibi non est filialis fiducia & amor Rom. 8, 15. 1. Iob. 3, 18. ubi est humane conscientie pavor, ibi non est divinæ clementiæ favor. Sed illa

sunt in venatu contra conscientiam peccantibus, ut cuiq; sua dicat conscientia.
59. VIII. In quos cadunt causæ defectionis, in illos etiam defectio. In
venatos ille v. g. studium divitiarum, securitas, amor voluptatum, cadunt. E.

Co. Peterant jam adjici patrum & quorundam ex adversarijs suf-
fragia. Verum ad finem properantes eum, qui hæc desiderat, nunc ablegamus
ad librum 3. Schafm. de prædest. c. 4. Meisn. ἀνθρῶπ. dec. 2. diss. 19: th. 35.
& ex parte ad Bere. Hymen. p. 90. &c.

61. Atq; hæc esto thesis nostra, ejusq; ὑπόθεσις restat ut ad anti-
thesin veniamus.

ΑΝΤΙΘΕΣΙΣ.

62. Olim contrarium docuerunt nonnulli, de quibus Augustinus l. 21.
C. D. c. 25. Baptizatos non posse damnari, etsi perditissime viverent. Superiori
seculo hunc errorem suum quoq; fecerunt Anabaptistæ, ut ex A. C. constat, se-
cuitas eundem errorem fovere, vulgò creditur, publicè refutatur, sed falso.

63. Calviniani a. pleriq; omnes nobis contradicunt, cum in librū suū
Ecclesiarum symbolicū, publicèq; habitū colloquū, præcipue Mompelg.
tum in scriptū privatu. Vide saltem Zanch. in Miscell. Piscat. cont. Schaf. Be-
zam in resp. 2. ad act. Coll. Momp. Sohn. in art. 18. A. C. Polanum in Sylloge
thesium Theol. ubi etiam argumenta pro ipsorum dogmate stabiliendo quæ
producti solent, reperiri possunt.

64. Nunc v. coronidū loco ostendam, quomodo Remonstrantes
in Belgio, imprimis v. P. Bertius in Hymenæo non tam nobiscum, quàm cum Pe-
lagianis, Pontificijs & Photinianis in plerūq; consentiat. Et hic protestamur,
nos jam non tam id agere, ut quæ sit in omnibus ipsorum sententia inquiramus,
quam ut breviter demonstramus, si id, quod hactenus publicè proferuntur ac
scribunt, sentiunt, à nobis quod dissentiant. Illam enim studiosè occultant, dum
sub ambiguitate vocum ludunt: hoc a. ex proprijs ipsorum verbis facile potest
elici, ex quibus nos de illorum sententia judicabimus. juxta dictum Christi
Luc. 19, 22. Ex ore tuo te judico. Matt. 12, 37. Sic autem progredior.

65. Calviniani statuunt, Electionem esse absolutam, & tantum nu-
do aliquo decreto Dei de certis hominibus, sine ullo respectu fidei, salvandū.
Contra nos & Remonstrantes dicimus, Electionem non esse absolutam, sed limi-
tatam fide ac conditionalem (quamvis hi non sine contradictionis implicatione,
Electionem esse conditionatam negent in Collatione Hag. p. 111. lin. 17. & p. 116.
l. penult. referente etiam Guiliel. Amesio in Coronide ad illam p. 72.) tibi mone-
mus, nos quando fidem conditionem mediū esse dicimus, nil aliud velle, quā quod
Deus

Deus non simpliciter vitam æternam promittat, sed illa interveniente Rom. 16, 9. Si quis v. malit fidem non conditionem, sed medium & instrumentum tantum vocare, negari contradicimus, quin nos hoc velle significamus. Hoc autem cum audiunt simplices, putant eandem esse & nostram & illorum sententiam, id quod falsum est. Afferimus enim nos esse electos à Deo in Christo, respectu nosri fidei, h. e. fiducia in Christum, passione ac morte suâ æternam beatitudinem nobis promerentem, certò recumbente: illi vero ajunt, (1) fidei e. e. obedientiâ (erga mandata Dei) in Christum benè viventem ac innocenter morientem respectante; ejusq; exemplam tantum imitante, non v. meritum ejus, (quod apud ipsos habetur nullum) applicante. Brevius: nos conditionem mediâ, illi meritum: nos fidei donum à Deo datum, illi actum ab hominibus præstitum (2) intelligunt: nos fidem, quæ à Deo per ordinaria media; verbum nempe & Sacramenta, datur, illi fidem, quæ ab hominibus (3) maxime ex viribus liberi arbitrii præstatur, & sic nostra fides est conditio, sine qua res ex ordinatione Dei esse nequit, illorum causa. Nos etiam porro intelligimus illam perseverantiam, quæ ex gratia à Deo, præcipue per verbum Evangelij & Sacramenta, tanquam ordinaria media conservatur, illi eam (4) quæ ad legem spectat, & ex lege ad Evangelio fluit. &c. Quæ omnia sine dubio alijs diligentius in hæc inquirendi ansam dabunt.

66. Verum singula breviter probabimus. (1) Quod fidem per obedientiam mandatorum Dei cum Pherinianis definiant, sciunt omnes, qui non negligenter unam alteramve in illorum scriptis perlustrarunt paginam, ubi semper fidem per obedientiam, sanctitatem, tanquam veram exegesis videas explicari. Sic Bertijs, ubi queritur de fide vera, in ipsa formatione status controversæ p. 10. An justus possit justitiam suam deserere? quænam vero illa? p. 50. lin. ult. Vera justitia est virtus hominis justificati, tribuens Deo & proximo debitam dilectionem. p. 11. An, qui sanctus est, possit mutari voluntate armaturam fidis abjicere? p. 23. sanctitatem cum fide ita copulat, ut per illam homines Ecclesiæ inseri dicat. p. 30. credentem definit obedientem. p. 201. & 213. & 198. credere est ipsi sanctè vivere. vide etiam p. 189. & 198. l. 7. & 211. l. 20. Huc etiam illa pertinent, quando fidem justificantem (quæ justificat) qualitatem esse dicit p. 87. l. 10. & 98. l. 19. p. 101. l. penult. & ult. p. 214. l. 20. Collatio Hagienfis, ubi passim observare licet p. 6. & 62. fides per obedientiam definitur p. 86. personæ nō exclusis qualitatib. p. 88. l. 25. Inspice Ames. Cor. p. 1. 2. 6. 72. 73. 164. 165.

67. (2) Quod fidem non habeant pro Dei dono, sed actu & servitio nostro, verba in Coro. p. 260. lin. 16. clara sunt: Fides nō est habitus, nepe deo & deo sed actu

sed actus. Et probare hoc licet, dum statuunt, infantes non esse electos quia si-
dem non habent, in Coron. p. 3. item homo dormiens non est fidei subjectum ib.
p. 261. propterea n. fidem hūc derogant, quod illa ex sententia eorum sit actua-
lis obedientia erga mandata DEI, & quia hūc neq; in infantes neq; dormien-
tes cadat, fidem eos non habere asserunt. Obiter hic notandum, quod est in
Coron. p. 56. & 91. Nihil gratiæ cuiquam hominum per Christi mortem esse
partum Vides cum Photinianis negari Christi meritum.

68. (3) De viribus liberi arbitrij in statu corruptionis cum Photinia-
nis idem statuit Bertius. Servum arbitrium non agnoscit p. 192. concursus ho-
minis in regeneratione cum Synergistis approbat p. 188. 190. sicut gratiæ divi-
næ est in ipsa hominis formatione adfundere meliorem indolem, ita hominis est
bonis sibi collatis frui ibid. Dei est per gratiam homini adstantem concurre-
re, hominis est adnuere p. 14. Dona Spiritus S. ut non admittuntur, ita non
agunt nisi per voluntatem p. 18 dari à particulari apostasia restitutionem per
semina seu principia boni adhuc reliqua. p. 191. eaq; omnia ex vi gratiæ no-
bis jam inherenti atq; adstantis p. 193. sunt λέγειν quædam imaginis
DEI post lapsum in nobis, quibus Deus utitur ad nostram restorationem, ne-
dum ut nos pro ijs habeat, quibus ἐξωθεν nova potentia infundenda sit, ut in ca-
daver anima, sic Collat. Hag. p. 298. Non fuisse unquam dona spiritalia per la-
psum amissa. Sic Ames. in Coron. ostendit, quod juxta Remonstrantes partialis fi-
dei causa sit voluntas hominis p. 170. 171. 172. 263. Et quid multū? Ber-
tius hic Erasmi libros contra Lutherum valde commendat p. 192. & Luth-
erum ipsum post Erasmi libros de impetu remisisse, ac proinde Erasmo cessione
asserit p. 222.

69. 4. Bertius statim se prodit, dum offendit in limine p. 1. l. 18. 20.
conditio moralis hominibus à Deo imperatur, præstita verò habet promissionem
vitæ æternæ p. 2. hic modus fuit ex lege & Evangelio lin. 1.

70. Alia nonnulla sunt hinc inde in Hymenæo Bertij, ex quibus quan-
tum distemus ab illo apparet. Nunc notamus hæc pauca. p. 17. lin. 17. Reginitus
non est debilis, nisi cum velit p. 119. fidem ita desinit, ut sit nuda scientia de Chri-
sto. p. 89. l. 3. non tolli omnem gloriationem coram Deo. p. 70. memb. 6. l. 6. pœ-
nitentiam & dolorem aliquo modo attemperatum esse debere peccato, quæ omnia
nam sint doctrinæ, quæ in nostris sonat Ecclesijs, consona, cordati viderint.

Nos nostrum hic testamur dissensum, & nunc vela contra-
bentes concludimus.

— — — — —

Deus non simpliciter vitam eternam promittat, sed
 9. Si quis v. malit fidem non conditionem, sed me-
 rum vocare, nequei contradicimus, quin nos hoc velle
 audiunt simplices, putant eandem esse & nostram
 quod falsum est. Afferimus enim nos esse electos à Deo
 fide, h. e. fiducia in Christum, passione ac morte sua
 bis promerentem, certo recumbente: illi vero ajunt
 (erga mandata Dei) in Christum bene viventem a-
 spectante; ejusq; exemplam tantum imitante, non v.
 ipsos habetur nullum) applicante. Brevius: nos con-
 nos fidei donum à Deo datum, illi actum ab homini-
 ligunt: nos fidem, quæ à Deo per ordinaria media-
 menta, datur, illi fidem, quæ ab hominibus (3) ma-
 trij præstatur, & sic nostra fides est conditio, sine qua
 se nequit, illorum causa. Nos etiam porro intelligi-
 quæ ex gratia à Deo, præcipue per verbum Evangelii
 ordinaria media conservatur, illi eam (4) quæ ad
 Evangelio fluit. &c. Quæ omnia sine dubio alijs
 ansam dabunt.

66. Verum singula breviter probabimus.
 tiam mandatorum Dei cum Phorinianis desiniant
 ligenter unam alteram de in illorum scriptis perla-
 per fidem per obedientiam, sanctitatem, tanquam u-
 cari. Sic Bertius, ubi queritur de fide vera, in i-
 versis p. 10. An justus possit justitiam suam desere-
 lin. ult. Vera justitia est virtus hominis justificati,
 bitam dilectionem. p. 11. An, qui sanctus est, possit m-
 fidei abjicere? p. 23. sanctitatem cum fide ita copula-
 siæ inferi dicat: p. 30. credentem desinit obedienter
 dere est ipsi sancte vivere. vide etiam p. 189. & 198.
 illa pertinent, quando fidem justificantem (quæ ju-
 p. 87. l. 10. & 98. l. 19. p. 101. l. penult. & ult. p. 21
 ubi passim observare licet p. 6. & 62. fides per obedi-
 nō exclusis qualitatib. p. 88. l. 25. Inspice Ames.

67. (2) Quod fidem non habeant pro Deo
 nostro, verba in Cor. p. 260. lin. 16. clara sunt: Fides n-

the scale towards document

e Rom. 10,
 ntum tan-
 utem cum
 entiam, id
 actu nostri
 dinem no-
 obedientiā
 ientem re-
 quod apud
 illi meriti:
 (2) inel-
 & Sacra-
 iberi arbi-
 one Dei of-
 erantiam,
 , tanquam
 ex lege ac
 inquirendi

er obedi-
 qui non ne-
 , ubi sem-
 ideas expli-
 nus contro-
 illa? p. 59.
 proximo de-
 rmatuam
 nines Ecclē-
 & 198. cre-
 Huc etiam
 em esse dicit
 Hagienfis,
 86. personas
 3. 164. 165.
 & servitio
 Deo & doct-
 sed actus